

Over mensen en (be)grijpen

Laag voor laag wordt witte gips geboetseerd om de vorm van een gezicht. Beginnend vanuit de buitenkant van de wangen wordt er langzaam naar binnen toe gewerkt, de neusvleugels, die eerst nog bewogen, worden in het wit geboetseerd en de lippen volgen vrij snel daarna. Praten is geen optie meer, een glimlach wordt moeilijk. Als laatste de ogen, in volledige stilte, de persoon waarvan het gezicht is kan nu niets meer zien en voelt op het gezicht een koude emulsie langzaam hard worden, opdrogen en uiteindelijk loskomen van het gezicht.

In een cirkel op de witte muur in de ruimte is een compilatie van witte gezichten te zien die door verschillende afstanden een bepaalde verhouding met elkaar aan gaan. De compilatie is tot stand gekomen vanuit een netwerk van digitale en directe contacten uit de omgeving van Dorenda Verhaegen. Verhaegen is een verzamelaar, zoals ze toonde in haar installatie *Personal space* waarin ze na haar terugkeer uit een werkperiode in Changzhou met Nederlandse spullen een kleurrijke Chinese context creëerde. Maar misschien nog belangrijker is haar verzameling van mensen, niet alleen in de vorm van maskers, maar ook in de vorm van een netwerk.

Haar werk gaat niet alleen over verbinden, maar *is* verbinden. Zoals Verhaegen zelf zegt is haar werk 'Voor mensen, door mensen en over mensen'. Via Facebook worden mensen opgeroepen om te helpen bij het project *Part of a Whole* in het gastatelier. Vaak zijn deze mensen 'onbekenden', die na een korte kennismaking hun gezicht afgeven aan de kunstenaar om deel uit te maken van het geheel aan gezichten dat tijdens de tentoonstelling te zien is. De installatie die te zien is in het gastatelier is daarom zelf ook 'part of a whole', het is slechts een fragment van Verhaegen's 'relational aesthetics' die al start vanaf het moment dat er een netwerk van mensen op gang komt om het werk tot stand te brengen.

In 'Relational Art', een term voor het eerst gebruikt door de kunstcriticus Nicolas Bourriaud in 1996, wordt het geheel van menselijke relaties en hun sociale context als uitgangspunt genomen. De kunstenaar staat niet meer in het centrum maar wordt gezien als katalysator van het werk. Het werk creëert een omgeving waarin mensen samenkomen, in deze omgeving staat niet de individuele relatie tussen beschouwer en kunstwerk centraal maar de intersubjectiviteit tussen de beschouwers of deelnemers. Volgens Bourriaud heeft het ontstaan van deze kunstpraktijk te maken met de opkomst van het internet en digitale netwerken. In 'Relational Art' staat dan ook een fysiek sociaal contact centraal, net zoals bij het project *Part of a whole*. Al worden de deelnemers digitaal gevonden, uiteindelijk gaat het bij Verhaegen wel om een fysieke ontmoeting. Iedere deelnemer is uniek en een deel van het geheel, op Facebook zijn wij weliswaar ook een deel van het geheel, maar toch zal men daar niet snel over uniciteit spreken. In dit project specifiek is het niet alleen een fysieke ontmoeting maar ook nog eens een heel intieme ontmoeting. Het laten aanraken van je gezicht is immers een intiem menselijk gebaar, iets wat we een groot deel van onze facebook-vrienden niet zomaar zouden laten doen. Het project maakt dit mogelijk.

Verhaegen is dus een katalysator, ze start met een vraag, die heel persoonlijk of intiem kan zijn, en post die open en bloot op Facebook. Dan wacht ze af, zonder participanten is er geen werk. Iedere participant wordt een stukje van het werk, als deel van een geheel gaan de deelnemers van een contingentie over naar een noodzakelijkheid, zonder hen mist er een stukje van het werk. Vanuit anonieme digitale relaties creëert Verhaegen een installatie die de lichamelijke van menselijke relaties poogt vast te leggen en ook een zekere uniciteit van die relaties zoekt. Een poging die direct vragen oproept naar de (on)mogelijkheid van haar werk. Want kun je zoiets als menselijke relaties – zo complex als ze al waren, maar met sociale media die daar nog eens een extra dimensie aan toevoegen – wel vastleggen of situeren?

Vanuit de sociale en daarom ook ongrijpbare contacten die Verhaegen aangaat met haar omgeving

probeert haar installatie iets uit te leggen, te be-grijpen. Deze controverse zorgt voor een spanning in haar installatie, enerzijds is er de kunstzinnige verzamelende manier van werken en anderzijds is ze bijna een soort sociologische of psychologische onderzoeker op kleine schaal die haar omgeving in kaart wil brengen. Maar aan deze tegenstelling is Verhaegen niet voorbij gegaan, want de installatie in het gastatelier wordt op de finissage vergezeld door tientallen smeltende gezichten binnengebracht door bezoekers uit de wijk die de maskers van de gezichten met water gevuld hebben en als ijs terugbrengen. De smeltende gezichten tonen dat menselijke relaties niet in een blijvende materie vastgelegd kunnen worden. Tegelijkertijd stelt deze toevoeging nog een extra vraag, welke maskers worden door wie gevuld? Ontstaat deze keuze bij toeval? Is het een nummertje trekken? Het lijkt misschien een futiele vraag, maar eigenlijk draait hij om iets wezenlijks, want waaruit bestaat de uniciteit van onze relaties met de mensen om ons heen? Ondanks de verschillende gezichtsvormen benadrukt het witte gipsmateriaal niet de individualiteit van de participanten en de uniciteit van menselijke relaties, maar worden ze juist een geheel, zoals ook op Facebook, iedere vriend is een nieuw nummertje. Welk deel zijn wij van het geheel dat eigenlijk nooit een geheel is vanwege haar fluctuerende karakter? In plaats van de maskers formeel en museaal op een rijtje te presenteren maakt Verhaegen een dynamische compilatie met verschillende afstanden en verhoudingen tussen de maskers, hiermee laat ze zien het vraagstuk aan te gaan.